

GRÝTUBAKKAHREPPUR

Túngötu 3 – 610 Grenivík – Sími 414-5400

www.grenivik.is

Innviðaráðuneytið

Mál í samráðsgátt; Endurskoðun á regluverki Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga, lagafrumvarp.

Málsnr. 64/2023

Inngangur

Sveitarstjórn Grýtubakkahrepps sér margt jákvætt við þær tillögur sem fram eru lagðar og telur að aðferðafræði við jöfnunarútreikninga geti verið góð leið í nálgun að réttlæti við jöfnun. Sveitarstjórn leggur áherslu á hlutverk Jöfnunarsjóðs eins og fram kemur í 1. gr. lagafrumvarpsins sem hljóðar svo:

“Hlutverk Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga er að jafna mismunandi útgjaldabörf og skatttekjur sveitarfélaga með framlögum úr sjóðnum á grundvelli ákvæða laga, reglugerða og vinnureglina sem settar eru um starfsemi sjóðsins. Þá greiðir sjóðurinn önnur framlög til sveitarfélaga, samtaka og stofnana þeirra og til annarra aðila í samræmi við ákvæði laga.”

Sveitarstjórn tekur undir umfjöllun um hlutverk Jöfnunarsjóðs og tilgang í umsögn Súðavíkurhrerpps, ekki síst um lögmætisreglu. Þ.e. hve langt megi ganga í að setja reglur til að þjóna öðrum markmiðum en raunverulegt hlutverk sjóðsins er.

Þegar potturinn stækkar ekki, verður eins réttlæti annars ranglæti. Því verða aldrei allir sáttir og vinna starfshópsins vanþakklátt starf en mikilvægt. Fyrir það ber að þakka og virða þá miklu vinnu sem í hefur verið lögð.

Sveitarstjórn Grýtubakkahrepps gerir nokkrar athugasemdir við framlagðar tillögur og verða þær útskýrðar hér á eftir. Þó mörgu sé sleppt merkir það ekki endilega að sveitarstjórn sé fyllilega sammála öllu því sem ekki er minnst á, en lætur öðrum eftir að fjalla um þau atriði.

Tekjuhagkvæmniferill

Hryggjarstykkið í jöfnunarlíkaninu er „tekjuhagkvæmniferillinn“, hvernig hann er upp settur stýrir hve mikil jöfnun getur orðið í kerfinu. Viðurkennt er að hagkvæmni næst með stærð, það er sú staðreynd sem er grundvöllur að tilgangi sjóðsins.

Sett eru tekjuviðmið fyrir misstór sveitarfélög, þar er hæsta viðmiðið látið gilda fyrir sveitarfélög upp að 2.000 íbúum að stærð. Síðan lækkar tekjuviðmiðið jafnt og þétt með fjölgun íbúa upp að 7.000 en er síðan aftur óbreytt fyrir sveitarfélög yfir 7.000 íbúa. Þessi uppsetning má segja að komi sér vel annars vegar fyrir sveitarfélög með nálægt 2.000 íbúa og hins vegar fyrir sveitarfélögum sem eru með langt yfir 7.000 íbúa. Minnstu sveitarfélögum og sveitarfélög með nálægt 7.000 íbúum fara hins vegar verst út úr þessari legu línumnar.

Það að ætla sveitarfélögum með 200 íbúa sömu hagkvæmni og þeim með 2.000 íbúa er augljóslega harkalegt gagnvart þeim smærri. Hér er allt of langt gengið í þvingunartilburðum til sameiningar sveitarfélaga og vinnur augljóslega á köflum gegn markmiði um sjálfbær sveitarfélög. Þetta kemur sérstaklega illa við minni sveitarfélög sem eiga enga möguleika á hagkvæmum sameiningum vegna landfræðilegra aðstæðna, t.d. á Vestfjörðum, Ströndum og

GRÝTUBAKKAHREPPUR

Tungötu 3 – 610 Grenivík – Sími 414-5400

www.grenivik.is

Norðausturhorni landsins. Á sama hátt er ekki eðlilegt að ætlast til að sveitarfélag með 7.000 íbúa nái sömu hagkvæmni í rekstri og sveitarfélög með 20, 30 eða 40 þúsund íbúa.

Sveitarstjórn er meðvituð um stefnuna í sveitarstjórnarlögum, um að stefnt er að því að sveitarfélög nái almennt 1.000 íbúa lágmarki, en minnir einnig á að lögin tryggja forræði íbúa yfir sameiningum. Sveitarstjórn getur því fallist á að tekjuhagkvæmniferillinn sé ekki láttinn hækka línulega til enda (að 0 íbúum) en telur eðlilegt að flatinn nái einungis að 1000 íbúa markinu. Með því móti væri hægt að hækka nokkuð tekjuviðmið minnstu sveitarfélaganna og auka sanngirni þannig tölувert. Rétt er að minna á að líklega um 17% sveitarfélaga með undir 1.000 íbúa fá engin framlög frá Jöfnunarsjóði árið 2023, þó þess sé raunar látið ógetið í texta í skýrslu starfshópsins. Einnig að nokkur hækkan hjá hópi sveitarfélaga undir 1000 íbúum kostar ekki mikla fjármuni sökum fámennis þeirra.

Sveitarstjórn leggur einnig til að seinna brot línumnar sé hækkað úr 7.000 íbúum í 10.000. Með því yrði betur komið til móts við þær forsendur sem lagt var upp með, að bæta millistóru sveitarfélögnum (ca. með 4 til 8 þús. íbúa) upp kostnaðarsaman rekstur. Einnig tekur sveitarstjórn undir sjónarmið Akureyrar um að línan haldi áfram að lækka allt að 40 þúsund íbúa. Enda þekkt viðmið t.d. frá Norðurlöndum að sveitarfélög af stærðinni 20 til 40 þúsund íbúa séu æskilegasta og hagkvæmasta stærð. Þessi sveitarfélög þola því öðrum betur einhverja lækkun framlaga og sökum fólksfjölda þeirra nýtist hófleg lækkun hjá þeim vel hinum millistóru og smáu.

Því er lagt til: Að tekjuviðmið hinna minnstu verði hækkað nokkuð, lækki síðan frá 1.000 íb. til 10.000 íb. (í stað 2.000 til 7.000) og eftir 10.000 íbúa markið lækki línan áfram en mikið hægar, allt að 40.000. Þetta verði stillt þannig af að komi eins út í heildina.

Sveitarstjórn telur að þessi ferill sé verulega sanngjarnari þegar horft er á tilgang með jöfnun, markmið um sjálfbærni, hann viðurkenni betur þörf millistóru sveitarfélaganna og taki til greina að sveitarfélög af stærðinni 20 til 40 þúsund njóta umtalsverðrar stærðarhagkvæmni umfram hin minni.

Útgaldastuðlar

Nálgunin með útgaldastuðlum er mjög áhugaverð, nokkuð gagnsæ og ætla má að ef forsendur að baki stuðlum eru sanngjarnar sé þetta góð leið til samræmingar á framlögum vegna útgaldaparfar. Mögulega mætti þó horfa betur til þess hve fjölbætta þjónustu og starfsemi hvert sveitarfélag er að reka, en eftirfarandi verður látið nægja að sinni.

Sveitarstjórn gerir athugasemd við framsetningu „skýringarmynda“. Þar sem skali myndrita er ekki samræmdur, geta stuðlar sem í fljótu bragði virðast áþekkir að stærð haft mjög mismunandi vægi. Þetta torveldar allan samanburð milli sveirarfélaga á skýringarmyndum.

Sveitarstjórn gerir athugasemdir við forsendur stuðuls vegna snjómoksturs og telur að þær séu ekki réttlátar, jafnvel þó séu þær sömu og voru áður að baki útgaldajöfnunarframlagi. Enda er meginmarkmið breytinganna einmitt að bæta jöfnunina. Mögulega liggur gallinn í landfræðilegum forsendum og líklega er ekkert tekið tillit til helmingamoksturs. Auðvelt er að fá upplýsingar um snjóalög hjá Veðurstofu en alþekkt er að þau eru mikil t.d. á norðanverðum Vestfjörðum og Norðausturlandi. Vegagerð getur gefið upplýsingar um

GRÝTUBAKKAHREPPUR

Tungötu 3 – 610 Grenivík – Sími 414-5400

www.grenivik.is

helmingamoksturskerfið. Þá mætti fara yfir ársreikninga sveitarfélaga síðustu 5 eða 10 ár og sjá rauntölur á moksturskostnaði eftir landsvæðum til samanburðar.

Að sveitarfélög á Snæfellsnesi geti verið með ámóta háa eða hærri stuðla vegna snjómoksturs en sveitarfélög á norðanverðum Vestfjörðum eða við utanverðan Eyjafjörð, bendir til að forsendur séu ekki réttar að baki stuðlunum.

Dæmi um stuðla vegna snjómoksturs, allir í plús:

Stykkishólmur	0,0265
Grundarfjörður	0,0232
Snæfellsbær	0,0492
Ísafjörður	0,0169
Súðavík	0,0270
Dalvíkurbyggð	0,0432
Grýtubakkahreppur	0,0315

Lagt er til: Að forsendur að baki jöfnun vegna snjómoksturs verði uppfærðar og horft meira til þess hvar snjóþyngd er mest og raunkostnaður við snjómokstur hæstur.

Sveitarstjórn telur, að þar sem mjög ákveðið er horft til stefnu um sameiningar og stækku sveitarfélaga, beri að horfa til fleiri þáttu í stefnumótun á sveitarfélagastigi. Í Grænbók/Hvítbók og áður í stefnumörkun, er lögð áhersla á að sveitarfélög geti ein og sjálf staðið að verkefnum sínum, fremur en að sinna þeim í samstarfi, með þjónustusamningum eða í byggðasamlögum. Dæmi um slík verkefni eru fráveita, vatnsveita, sorphirða og brunavarnir. Sum eru vekefnin fjármögnuð með þjónustutekjum en ekki brunavarnir.

Á síðustu árum hefur ríkið með breyttum lögum/reglugerðum um rekstur slökkviliða, lagt mjög auknar byrðar á sveitarfélög án þess að tekjur komi á móti. Þyngst leggjast þessar byrðar á minni sveitarfélög sem standa ein að rekstri sinna slökkviliða, t.d. vegna landfræðilegra aðstæðna og fjarlægða.

Lagt er til: Að sveitarfélög sem reka slökkvilið ein en ekki í samstarfi með öðrum fái útgjaldastuðul í plús. Er það í samræmi við stefnumörkun um að sveitarfélög standi sjálf að þjónustu, og kemur örliðið til móts við stóraunknar kvaðir af hendi ríkisins í málaflokknum sem hafa verið innleiddar án þess að nokkur tekjuauki komi á móti.

Sveitarstjórn telur að með þeim breytingum sem hún leggur til, verði þörf fyrir sérstök byggðaframlög minnkuð sem hlýtur að teljast æskilegt. Einnig að þessar breytingar færí líkanið nær þeim markmiðum sem sett hafa verið um sjálfbærni sveitarfélaga, stefnumótun á sveitarfélagastiginu og þróun þess, og einnig nálgist líkanið betur grunnhlutverk sjóðsins.

Grenivík 29. mars 2023,

F.h. sveitarstjórnar Grýtubakkahrepps,

Pröstur Friðfinnsson, sveitarstjóri